

UNGE PÅ TVÆRS

I UDDANNELSESUNIVERSET

DEBATOPLÆG

SAMMEN OM DE UNGES MULIGHEDER

Børnerådet

UNGEUDDANNELSERNE SKAL FUNKERE FOR DE UNGE

Ungdomsuddannelserne er for alvor på dagsordenen i Danmark 2010. Ungepakkerne og de mange nationale og lokale initiativer på området vidner om, at viljen til at gøre noget for vores unge er til stede blandt både politikere og fagfolk. Men der er fortsat et stykke vej, og hvis vi for alvor skal rykke ved noget, skal vi tænke nyt og tænke på tværs.

Vi har samlet en ekspertgruppe af unge med solide erfaringer fra brudte uddannelsesforløb bag sig. Her i hæftet kan du læse om, hvor de mener, der skal ske forandringer. Du kan også læse en række fagfolks bud på, hvor udfordringerne ligger. Deres og de unges anbefalinger peger frem mod en tiltrængt erkendelse: Det er en stor udfordring at få 95 % af en årgang igennem en ungdomsuddannelse, og en bred vifte af forhold spiller ind. Skal vi gøre os håb om at nå i mål, så må vi se på de unge som hele mennesker. Ikke kun som elever, men også som kammerater, borgere, familiemedlemmer, kulturbidragere osv. I Børnerådet

synes vi, at dette er en særdeles vigtig pointe.

En sammenhængende ungepolitik

Derfor anbefaler Børnerådet, at ethvert initiativ, der vedrører ungdomsuddannelserne, tænkes ind i en sammenhængende ungepolitik. Vælger vi på den måde at inddrage alle aspekter af de unges liv, har vi gode muligheder for at skabe forandring til fordel for de unge og for samfundet som helhed. Lader vi være, kommer vi ingen vegne.

En sammenhængende ungepolitik forholder sig ambitiøst til *hele* det unge menneskes liv. Det er en politik, der både er konkret og målrettet, men med udgangspunkt i de unge, der befolker samfundet – og uddannelsesinstitutionerne.

Trivsel er en forudsætning

Trivsel er et helt centralt sigtepunkt - både i og uden for skolerne. Der er god plads til forbedring:

- Uddannelsesvejledningen skal have mere fokus på de unges trivsel – ved også at rumme forhold uden for skolen.
- Mange unge kæmper med psykiske problemer. De skal have let adgang til psykologhjælp - ellers er det svært at komme videre i livet og med uddannelsen.
- Det sociale liv på skolerne skal prioriteres langt højere, end det sker i dag. Skolerne skal styrke de unges sociale relationer, deres følelse af at høre til og af at være en del af et fællesskab.

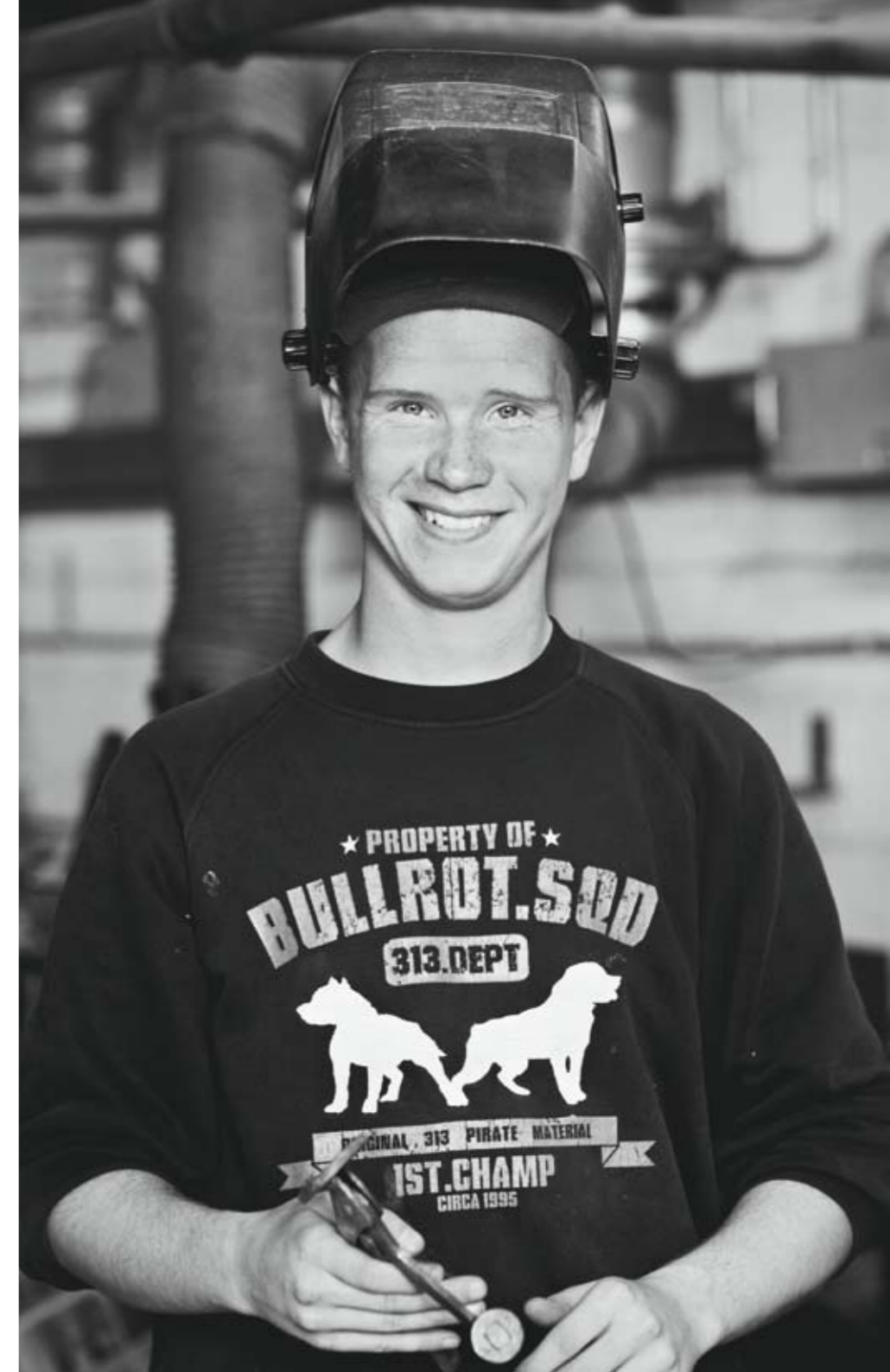
Inddrag de unge

En politik *om* de unge og *for* de unge må nødvendigvis være *med* de unge. De unge oplever problemerne tæt inde på livet, og deres indspil er afgørende.

- Børnerådets ekspertgruppe fortæller, at elevrådene på erhvervsskolerne ikke fungerer. En bæredygtig ungepolitik bør derfor nytænke elevrådenes rolle og funktion.

- Vi foreslår, at der nedsættes en ungekommision bestående af unge, der skal rådgive regeringen. På den måde inddrages de unges perspektiv centralt i beslutningsprocesserne på uddannelsesområdet.
- Vi foreslår også, at der organiseres rejsehold af unge med drop-out-erfaringer, som tager på turné rundt på skolerne for at skabe debat og dialog blandt elever og personale på skolerne.

I Børnerådet håber vi, at vi med dette hæfte samt konferencen Unge på Tværs kan inspirere til endnu mere samarbejde om og med de unge. Og til en fortsat diskussion om, hvad der videre skal ske på ungdomsuddannelsesområdet. ■

UNGE PÅ TVÆRS

GYMNASIET VAR DET ENESTE, MINE FORÆLDRE KUNNE ACCEPTERE

Sarah Kvist traf sine egne valg og er i dag kommet godt i gang med uddannelsen til smørrebrødsjomfru.

”Mine forældre kommenterer det ikke rigtig længere. De ved godt, at de ingen vegne kommer med at fortælle mig, hvad jeg skal uddanne mig til. Det afgør jeg selv”.

Sarah Kvist fra Albertslund gik i august i gang med uddannelsen til smørrebrødsjomfru på Hotel- og Restaurantkolen, der ligger i Valby og er Nordeuropas største brancheskole. De første måneder er gået godt, og hun er sikker på, at det er det rigtige uddannelsesvalg for hende.

Det er et valg, hun har truffet på egen hånd og mod sine forældres ønske. De så helst - ligesom mange andre forældre - at deres datter havde valgt gymnasiet frem for en erhvervsskole:

”De syntes, at gymnasiet var det mindste, man kunne forlange af mig. Især min far er meget optaget af karriere – han vil gerne have mig videre på universitetet. For mine forældre er erhvervsskole lig med dårlig uddannelse, og de har tidligere spurgt mig, om jeg virkelig har lyst til kedelige, dårligt betalte job resten af mit liv? Og om jeg havde tænkt mig at bo i et hul hele mit liv, uden at have råd til noget? Det har været enormt frustrerende, for selvfølgelig spurgte jeg mig selv, om de havde ret og slog mig selv i hovedet med, at jeg burde kunne gøre det bedre”.

Tidligt skoletræt

Men Sarah har aldrig haft lyst til gymnasiet, for hun blev skoletræt allerede omkring 6. klasse:

”Dengang fik jeg en lærer, der ikke var så glad for mig. Jeg tror, han opfattede mig som en besværlig elev – jeg har altid været sådan en, der stiller mange spørgsmål og vil have en forklaring, før jeg accepterer noget. Det er jeg stadig”.

I 8. klasse blev Sarah desuden ramt af sygdom, der krævede lange perioder med indlæggelse og medførte, at hun ikke kunne passe sin skole. Hun fik sporadisk undervisning og kunne derfor kun gennemføre en del af sin afgangseksamen, som dog gik bedre, end hun havde turdet håbe. Resten forsøgte hun efterfølgende at tage på et voksenuddannelsescenter:

”Det gik slet ikke. Undervisningen lå spredt ud over hele dagen, fx havde jeg fransk til kl. 22, og der kunne være dage, hvor jeg skulle møde tre gange med lange pauser imellem. De andre elever var meget ældre end mig, nogle havde også børn. Jeg kunne ikke relatere mig til dem. Fordi jeg gik på forskellige hold, var det også svært at lære de andre elever rigtigt at kende. Tilsammen betød det, at det var svært at tage sig sammen til at komme af sted til undervisning”, fortæller Sarah, der som 15-årig flyttede hjemmefra og ind i et bofællesskab. I dag bor hun i egen lejlighed.

Dobbeltspil

Efter fem måneder opgav hun voksenuddannelsescenteret og lagde sammen med en studievejleder en anden og mere langsigtet plan:

”Jeg ville gerne være dyrepasser. Da jeg sagde det til min far, sagde han straks, at så kunne jeg jo blive dyrlæge, det var også noget med dyr. Så det endte med, at jeg over for mine forældre lod som om, jeg arbejdede i retning af at blive veterinærsygeplejerske, som de bedre kunne acceptere end dyrepasser. I virkeligheden ville jeg stadig være almindelig dyrepasser, da jeg havde fundet ud af, at veterinær sygeplejerske krævede noget mere”, fortæller Sarah.

Hun var i langtidspraktik i to forskellige dyrehandlere og begyndte derefter på Roskilde Teknisk Skole. Da hun skulle ud i praktik, var der imidlertid ingen pladser at få:

”Jeg forsøgte at få en plads som passer af forsøgsdyr, men det var helt umuligt. Jeg søgte en masse praktikpladser, men fik ikke noget og røg så på kontanthjælp. Efter et halvt år sagde min sagsbehandler, at den ikke gik længere, jeg måtte søge noget arbejde. Jeg syntes også selv, det var kedeligt at gå arbejdsløs, men det viste sig, at jeg ikke engang kunne få et job som kassedame i Netto. De forklarede mig, at en 15-årig var ligeså kvalificeret, så hvorfor betale fuld løn til mig? Da blev jeg klar over, at det kun kunne gå for langsomt med at få en uddannelse”.

Fremtiden

Når hun ikke kunne blive dyrepasser, var noget med mad det rigtige, fandt Sarah frem til. Derfor blev det uddannelsen til smørrebrødsjomfru.

”Det hele er stadig ret nyt, men jeg er glad for det, selv om det er svært at opbygge et fællesskab, når uddannelsen er splittet så meget op i skole og praktikforløb”, siger Sarah, der arbejder for

at få bedre vilkår for eleverne, og ved kampvalg blev valgt ind i Erhvervsskolernes Elev-Organisation.

Hun står nu over for sin første praktikperiode af en uges varighed:

”Hvis jeg er dygtig nok i den uge, kan jeg håbe at fortsætte som elev samme sted. Så det er en vigtig uge”, siger Sarah, der nævner Restaurant Ida Davidsen som et fremtidigt drømmejob. Men først og fremmest vil hun arbejde et sted, hvor overenskomsten overholdes, og der er et godt arbejdsmiljø. ■

”Mine forældre rottede sig sammen med noget UU-vejledning”

Sarah, ekspertgruppen

UNGE PÅ TVÆRS

UDDANNELSE ER GENVEJ TIL ET BEDRE LIV

Flere penge, færre sygedage og længere liv. Det betaler sig at investere i en uddannelse – både for den enkelte og for samfundet. Privatøkonom i Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, **Mie Dalskov Pihl**, har udarbejdet en lang række analyser om konsekvenserne af unges uddannelsesvalg.

Gevinsten er dobbelt hver gang en ung vælger at tage en uddannelse frem for at lade være. Den enkelte unge får den udbetalt i form af et liv med større økonomisk frihed, mindre arbejdsløshed og mindre sygdom, og samfundet kan samtidig se frem til at få sin investering i uddannelsen mange gange igen.

”Der er gevinster hele vejen rundt ved alle uddannelser, og de stiger med uddannelsens længde. Vi kan selvfølgelig ikke uddanne os til læger alle sammen, men forskellen mellem en ufaglært og en faglært er også markant – både for samfundsøkonomien og på det personlige plan. Uddannelse medfører ofte et bedre og længere liv, og det giver mulighed for at tilbyde sine børn et bedre afsæt til også at få det”, konstaterer Mie Dalskov Pihl.

Solidt afkast

Hun har regnet sig frem til, at en ufaglært i løbet af livet bidrager med 100.000 kr. til de offentlige finanser – han eller hun betaler nemlig i gennemsnit 4,2 millioner kr. i skat og koster undervejs samfundet 4,1 millioner kr. Havde han taget en erhvervsuddannelse og var blevet faglært, ville han have afleveret omkring tyve gange så meget til statskassen: 2 millioner kr. i løbet af sin livstid. Så selv om uddannelsen i første omgang kostede samfundet flere hundrede tusinde kroner, er der tale

om et solidt afkast af investeringen. ”Nogle unge henviser til, at de som ufaglærte kan komme i gang med at tjene penge med det samme efter grundskolen. Men det holder ikke som argument mod uddannelse, for de ufaglærte bliver meget hurtigt overhalet indenfor af de faglærte. Allerede midt i tyverne tjener en faglært mere end en ufaglært. For dem, der tager en lang videregående uddannelse, indhentes lønfortrækket typisk i tredive år, hvor de så til gengæld rykker virkelig hurtigt forbi dem uden eller med korte uddannelser”, forklarer Mie Dalskov Pihl.

Dropper ud

Budskabet om vigtigheden af uddannelse er på sin vis trængt ind hos de unge – næsten alle går i gang med en ungdomsuddannelse. Desværre falder de fra i hobotal. Danske unge har en af de højeste frafaldsprocenter i EU, og Mie Dalskov Pihl har svært ved at se for sig, hvordan regeringens 95-procentmålsætning kan nås:

CENTRALE ANBEFALINGER FRA ARBEJDERBEVÆGELSENS ERHVERVSRÅD

- Oprettelse af en række nye uddannelser, der kombinerer det praktiske med det boglige, så det bliver muligt for alle at gennemføre en ungdomsuddannelse.
- Tilbud, der kombinerer arbejde og uddannelse på nye måder, til skoletrætte unge.
- Udvidelse af skolepraktikordningen.
- De virksomheder, der ikke tager lærlinge, skal betale til en pulje, som går til de virksomheder, der tager lærlinge.

FAKTA OM UNGDOMSUDDANNELSE

■ Uddannelse betaler sig

Ufaglærte betaler i gennemsnit 4,2 millioner kr. i skat i løbet af livet. De ufaglærte er mere syge og mere ledige end uddannede, og koster i gennemsnit samfundet 4,1 millioner kr. Tilbage står et bidrag til statskassen i løbet af livet på 100.000 kr. Faglærte betaler i gennemsnit 5,2 millioner kr. i skat i løbet af livet. Der er samfundsudgifter forbundet med den enkelte på cirka 3 millioner kr. Når udgiften til uddannelse trækkes fra, er der næsten to millioner kr. at fore statskassen med.

■ Stabilitet i arbejdslivet

Ufaglærte har en mere ustabil tilknytning til arbejdsmarkedet end personer med uddannelse. Fra de debuterer på arbejdsmarkedet, til de forlader det, når ufaglærte i gennemsnit at være fraværende en tredjedel af tiden – det skyldes blandt andet højere ledighed og flere førtidspensioneringer blandt ufaglærte end blandt uddannede.

■ Ubalance koster

Hvis det var muligt at bytte ufaglærte ud med personer med uddannelse, ville det betyde 29 milliarder kr. ekstra i statskassen – svarende til næsten to procent af bruttonationalproduktet.

Kilde: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd

UNGE PÅ TVÆRS

UNGE KAN OVERVINDE BARRIERERNE

Sektionsleder **Helle Engelund** fra COWI har analyseret de barrierer, som unge uden uddannelse og arbejde slås med. Blandt de unge ser hun tunge skæbner – men også mange ressourcer, som kan aktiveres med de rette tiltag.

En ung mor, der har helbredsproblemer og lever af kontanthjælp i en kasseret campingvogn. Eller en ung mand, der bare ikke rigtig er kommet i gang med tilværelsen efter grundskolen og stadig bor i kælderens hos sin bekymrede mor og far.

Unge barrierer og evne til at overvinde dem og komme i gang med uddannelse og arbejde er vidt forskellige, og Helle Engelund kender hele viften. Hun har ikke mindst opnået sit indblik via analyser af unge på offentlig forsørgelse i forbindelse med en række

undersøgelser, hun har stået i spidsen for som sektionsleder for Arbejdsmarked og Sundhed hos rådgivningsvirksomheden COWI.

”Der er tunge skæbner imellem, men heldigvis har hovedparten af de unge også ressourcer. Nogle af de unge vil være forholdsvis enkle at få i arbejde eller uddannelse, hos andre er ressourcerne færre og ligger dybere, så det kræver en større indsats at nå dem. Men med de rette tiltag vil det kunne lade sig gøre”, siger Helle Engelund.

Hun ser blandt andet et sådan tiltag i den udvidelse af mentorordningerne, som der åbnes op for med regeringens ungepakke:

”En mentor, som følger med fra folkeskolen over på ungdomsuddannelsen, vil være et stort fremskridt for mange unge, der er i risiko for at droppe ud. De har ofte svært ved at finde sig til rette på erhvervsskolerne, så det kan også hjælpe, hvis strukturen er genkendelig med faste klasser og

klasselærer. Det kan desuden være en idé at lade en af klasserne være meget praktisk orienteret, så der er et tilbud, der bedre matcher dem, der ikke læser og skriver så godt”, forslår Helle Engelund, der mener, at obligatoriske læse- og skrivetest ved ungdomsuddannelsens begyndelse vil give et bedre afsæt for at hjælpe de unge og derved fastholde dem.

COWI har undersøgt de unges barrierer i regionerne Midtjylland og Syddanmark og desuden set på samme problematik i tre kommuner i Beskæftigelsesregion Hovedstaden og Sjælland. Derfor er Helle Engelund i dag i stand til at sætte procent på de udfordringer, som blokerer de unge. Den største enkeltfaktor er psykisk sygdom – op mod 40 procent af de unge på offentlig forsørgelse har psykiske problemer:

”Det har overrasket en del sagsbehandlere, at de unge med psykiske problemer udgør så stor en gruppe. Modsat kom det også bag på sagsbe-

handlerne, at de unge med misbrugsproblemer ikke udgør mere end ti procent - det skyldes, at den enkelte misbruger typisk kræver meget og varieret hjælp og derfor fylder meget i billedet”.

En anden markant udfordring er den geografisk bestemte. De unge i udkantsområderne får sjældnere en ungdomsuddannelse end deres jævnaldrende:

”Når der i et område ikke er tradition for, at man får uddannelse, og ens forældre måske heller ikke har en, er det rent socialt lettere at begå sig uden. Det er meget mere legitimt. Så den enkelte unge skal selv ville uddannelse mere, end de skal andre steder, og skal løbende opfordres til og støttes i, at det er det rigtige. Det er nødvendigt, hvis der skal rykkes på de geografiske skævheder. Derudover skal uddannelserne gøres lettere tilgængelige for de unge, der bor i udkantsområderne, og som typisk har lang transporttid til uddannelsesinstitutionerne”. ■

GENTRALE ANBEFALINGER FRA COWI

- Fokus på overgangene – så unge med særlige behov ikke stopper med at uddanne sig efter folkeskolen.
- Fokus på vidensdeling mellem de myndigheder, der har ansvaret for de unge på forskellige tidspunkter.
- Større gennemsigtighed i forhold til hvem, der har ansvaret og hvilke tilbud, der kan iværksættes.
- Øget tværfagligt samarbejde for at opnå en helhedsorienteret og koordineret indsats.

FAKTA OM UNGDOMSUDDANNELSE

■ De unge bag barriererne

Blandt de unge, der står uden for arbejdsmarked og uddannelsessystem, har ca. 80 procent kun en folkeskoleuddannelse. Mellem 25 og 40 procent af dem har psykiske problemer, ca. en fjerdedel har svag skolebaggrund, en fjerdedel har belastet social baggrund, knap en femtedel har fysiske problemer og knap hver tiende har misbrugsproblemer.

Kilde: COWI

En karakteristik af tre typiske unge uden ungdomsuddannelse, inspireret af GOWI's analyse.

■ Psykiske problemer

Camilla, 29 år

Gift med Kasper. I to år har hun været på kontanthjælp.

Første skoledag med mor i hånden og flag i klasselokalet var en god dag for Camilla. Men det viste sig hurtigt, at hun havde indlæringsvanskeligheder og svært ved det sociale.

Efter 9. klasses afgangseksamen fik Camilla ikke yderligere uddannelse. Hun begyndte på en ungdomsuddannelse men følte sig fortabt uden fast struktur og uden en klasse at forholde sig til. Hun har haft få, tilfældige job men alle af kort varighed.

Camilla har fået en angstdiagnose, og det seneste halve år har hun på grund af sygdommen været fritaget for aktivering.

Camilla ville have haft lettere ved at finde sig til rette, hvis strukturen på ungdomsuddannelsen i højere grad lignede den, hun kendte fra folkeskolen: delt op i klasser og med fast klasselærere.

■ Svag skolegang

Kenneth, 23 år

Bor hos sine forældre. To år på kontanthjælp.

Hvor mange folkeskoler Kenneth nåede at gå i, kan han ikke længere huske – men det blev til mange, for hans forældre flyttede ham jævnligt, når der opstod problemer. Selv har de ingen uddannelse og forventede heller ikke af Kenneth, at han skulle gøre forsøget. Det forekommer ham også meget besværligt at skulle tage bussen frem og tilbage til en ungdomsuddannelse hver dag.

Som voksen er han en 'zapper', der har svært ved at holde fokus og lære nyt. Han har kun været i kortere ansættelsesforhold på en fabrik – han kommer ikke rigtig videre i tilværelsen.

I øjeblikket er Kenneth i et aktiveringsprojekt, hvor man prøver at fastholde hans interesse og lære ham at møde op.

En mentor, der fulgte Kenneth fra folkeskolen over på en ungdomsuddannelse, kunne have hjulpet ham med at holde fast.

■ Misbrugsproblemer

Nikolaj, 22 år

Bor hos sine forældre, primært på kontanthjælp de seneste to år.

Fra Nikolaj var teenager, har han haft misbrugsproblemer og haft dårligt fremmøde i skolen. Han har aldrig fået sin afgangseksamen fra folkeskolen og har været helt afvisende over for at begynde på en ungdomsuddannelse.

I dag har Nikolaj et blandingsmisbrug og har let ved at fare op, hvis han bliver presset. Hans straffeattest er plettet, og han hænger fortsat i kriminalitetsproblemer, som sammen med hans attitude og øvrige fremtoning gør det svært for ham at få arbejde. Selv om han har været til job-samtaler, har han aldrig opnået at være i beskæftigelse.

Desuden har Nikolaj vanskeligt ved at se sig selv i rollen som en person med arbejde eller uddannelse – han har ikke fået opbygget en identitet, der rummer det som en del af tilværelsen.

For at få Nikolaj i gang med og igennem en uddannelse, er der brug for flere initiativer. En ungdomsuddannelse med en særlig klasse, der vægter det praktiske, ville kunne lette vejen for ham.

SAMMEN OM DE UNGES MULIGHEDER

”Hele livet går ud på uddannelse. Så skal skolen altså også være et sted, hvor du kan leve dit liv”

Tobias, ekspertgruppen

UNGE ER MEGET MERE END ELEVER

CENTRALE ANBEFALINGER FRA NOEMI KATZNELSON

- En sammenhængende national ungdomspolitik.
- Øget samarbejde mellem de mange aktører i de unges liv.
- Uddannelsessteder skal motivere de unge, uden at presse.
- Giv uddannelsesstederne arbejdsro.

Hvis flere skal uddannes, er der brug for en ungdomspolitik, som inddrager flere elementer fra de unges liv, mener **Noemi Katznelson**, center- og forskningsleder på Center for Ungdomsforskning, CEFU. I det hele taget er der behov for at skabe sammenhæng og større samarbejde på tværs om de unge.

Når Alexander på 17 år møder på erhvervsskolen for at følge grundforløbet, bliver han først og fremmest opfattet som elev – en elev, der meget gerne skal gennemføre sin uddannelse. Men han har meget andet at se til og mange andre roller, som påvirker hans tilgang til uddannelsen. Han har en familie, en bopæl, en social baggrund, en vennekreds og fritidsinteresser.

”Det er vigtigt at tænke hele paletten med ind for at opnå en bedre forståelse af unge, når der lægges planer for at få gennemførelsesprocenterne på ungdomsuddannelserne helt op at ringe”, påpeger Noemi Katznelson. Hun forsker blandt andet i unge og uddannelse og efterlyser en mere sammenhængende ungdomspolitik, som inddrager både uddannelses-, beskæftigelses-, social- og boligpolitik:

”Det er meget snævert at gå efter at få 95 procent til at gennemføre en ungdomsuddannelse ved hjælp af uddannelses- og beskæftigelsespolitik alene. De unges liv handler jo ikke kun om uddannelse og arbejde, deres boligsituation og sociale baggrund påvirker dem i høj grad også. For nogle unge spiller det meget stærkt ind – måske er de ansvarlige for yngre søskende eller skal tjene penge for at finansiere forældrenes duktur. For at sikre at de unge får tilstrækkelig hjælp, er der brug for, at man på landsplan får en sammenhængende ungdomspolitik”.

Med til en sammenhængende ungdomspolitik hører et øget samarbejde på tværs af de mange aktører, der er i de unges liv, pointerer forskeren:

”Hvis man skal opnå en forbedring af gennemførelsesprocenten, er det helt centralt, at samarbejdet om og med de unge bliver styrket og intensiveret. Et samarbejde, som kører på tværs og omfatter de mange aktører, der kan være inde over i forhold til den enkelte unge. Det kunne fx være en repræsentant for en kommunal indsats, familiemedlemmer, misbrugskonsulent, mentor og underviser”.

Det rette pres

På uddannelsesstederne står man desuden med den store udfordring at skabe balance mellem at motivere de unge til at holde fast uden at presse dem så voldsomt, at de giver op og dropper ud:

”De unge skal i forvejen leve op til store krav for at ’være med’ i de miljøer, de færdes i – der er blandt andet en

masse udtalte forventninger til deres væremåde og tøjstil. Nogle unge har det helt fint med det, men for andre er det et pres. Når der samtidig strammes op og arbejdes målrettet på at få flere igennem ungdomsuddannelser, betyder det, at der samlet bliver endnu større pres på den enkelte. For nogle vil det betyde, at de gennemfører, men for andre vil det uundgåeligt medføre, at de taber pusten og giver hurtigere op”.

I forsøg på at imødekomme de unge, der lettest føler sig presset, har mange uddannelsesinstitutioner planlagt særlige forløb, som er mindre boglige og mere praktisk orienterede:

”I øjeblikket hører jeg konstant ’særlige forløb’ nævnt som svaret på udfordringen med at undervise unge med mange forskellige forudsætninger. Jeg er ikke sikker på, at det er det eneste saliggørende, for det kan medføre andre problemer, fx at de unge på særlige forløb føler sig isoleret i forhold til resten af undervisningsmiljøet. Det er

vigtigt, at man ikke kun griber til den ene løsning og satser på den alene, for det er ikke en problemstilling, der kun findes et enkelt svar på – det er en kompleks størrelse”, konstaterer Noemi Katznelson.

Ro på!

Hun opfordrer til, at der bliver afsat mere tid til fordybelse i den viden, der allerede findes på området, og hun ser også gerne flere langsigtede forskningsprojekter sat i gang. For udfordringerne står i kø i de kommende år:

”For bare 20-30 år siden var det fint nok, at en tredjedel af den danske befolkning var ufaglært. Nu skal alle helst gennemføre minimum 12 års skolegang, for der er brug for uddannede medarbejdere på arbejdspladserne. Det er en enorm omstillingsproces for uddannelsesstederne, og mange af de unge er ikke gearede til det. Det kan være på grund af sociale problemer, fordi de ikke kan se et formål med at få en uddannelse og hellere vil i gang med at tjene penge, eller fordi de sy-

nes, undervisningen er uinteressant. Det er en enormt broget flok, som lærere og undervisere skal i gang med at inkludere, og det er meget vigtigt, at der bliver udviklet pædagogiske redskaber til at håndtere det”, siger Noemi Katznelson.

Blandt andet derfor opfordrer hun til, at der nu kommer lidt mere ro på, så de mange undersøgelser, projekter og tiltag, som ikke mindst ungepakkerne har affødt, får lov at bundfælde sig:

”Der er sat rigtig mange initiativer i gang i tiltro til, at de virker efter hensigten, og der har samtidig været meget turbulens overordnet og lovgivningsmæssigt. Nu er tiden kommet til at give uddannelsesstederne lidt ro til at køre pædagogiske processer igennem og finde ud af, hvad der så rent faktisk virker - og holde inde med at skyde med spredehagl”. ■

UNGE PÅ TVÆRS

TJEK MIN SKOLE,
DEN ER FOR NICE!

Ikke alle uddannelsessteder finder det let at hjælpe eleverne med at få et fællesskab op at køre, men det betaler sig at gøre en indsats for det. Eleverne dropper nemlig sjældnere ud, hvis de trives socialt, fortæller **Karin Villumsen**, specialkonsulent i Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM.

I takt med at flere skal igennem ungdomsuddannelserne, bliver opgaven med at få eleverne til at føle sig som en del af fællesskabet større, ikke mindst ved overgangen fra grundskolen:

”Det er en særlig sårbar periode, hvor det er vigtigt, at ungdomsuddannel-

serne hjælper med at få det sociale fællesskab etableret”, siger Karin Villumsen. Hun har i undersøgelser påvist, at det sociale samvær har stor betydning, hvis eleverne skal fastholdes uddannelsen igennem.

”Det kan virke indlysende, at socialt fællesskab er vigtigt – også på en ungdomsuddannelse. Men at skabe rammerne for, at det kommer til at køre, kræver en bevidst, gennemtænkt indsats. Alle ansatte på en uddannelsesinstitution skal virkelig ville det. Det skal ikke alene være op til den enkelte underviser at lægge en plan for fx en god velkomst, hvor de unge lærer skolen og hinanden at kende og begynder at opbygge en fælles historie”, konstaterer Karin Villumsen.

Egen opskrift

Unge identificerer sig i høj grad med de uddannelsesvalg, de har truffet, og den gruppe og det faglige miljø, de dermed tilhører. Men de enkelte uddannelsessteder har vidt forskellige forudsætninger for at skabe et socialt,

identitetsskabende fællesskab for eleverne. Ikke mindst er det en udfordring for erhvervsskolerne:

”Meldingen fra mange erhvervsskoler er, at det er svært, fordi der typisk er mange brud i elevernes forløb. Men der er stor opmærksomhed på vigtigheden af et godt miljø, og der er sat mange forskellige initiativer i gang, som f.eks. elevcoach og lektiecafe”, roser Karin Villumsen, der dog efterlyser en mere visionær og systematisk tilgang til at gøre noget godt for undervisningsmiljøet fra erhvervsskolernes side.

Der skal altid mere end et enkelt initiativ til for at gøre en kvalitativ forskel for det sociale miljø på et uddannelsessted, og mulighederne er mange, men det er afgørende, at eleverne indrages lige fra skolestart. Det signalerer, at uddannelsesstedet møder de unge med respekt, værdighed og tro på, at de kan tage ansvar og organisere sig, forklarer Karin Villumsen:

”Det kan være i elevråd og lignende, men ad hoc-udvalg fungerer også rigtig godt og engagerer flere. Det betyder ikke, at eleverne skal stå alene med det hele. Der skal altid være ansvarlige voksne tilknyttet, som er synlige og tilgængelige”.

Traditioner virker

Fællesskabsfølelsen styrkes også, når skolen står for sportsarrangementer, fester og konkurrencer – gerne faste traditioner:

”Med traditioner, hvor eleverne får aktive roller og bringes i centrum, viser man dem, at de er vigtige, interessante og værd at engagere sig i. Det kan også ske med oplevelser ud af huset, som giver de unge afbræk i skolehverdagen og en anden fælles fortælling at trække på”.

Uddannelsesstedet skal ligeledes være i stand til at signalere overskud og engagement, når anledningen er mindre festlig. Der opstår uundgåeligt konflikter indimellem, men det er sjældent

en trussel mod det social fællesskab, fortæller Karin Villumsen:

”Eleverne kan sagtens klare, at der opstår konflikter, så længe uddannelsesstedet har metoder og en organisation, der kan håndtere konflikterne. Det kan fx være en konfliktmægler, en elevcoach eller en mentor fra en ældre klasse - det har man gode erfaringer med mange steder, specielt på erhvervsskoler. Eleverne skal have en opfattelse af, at de går et sted, hvor der bliver sagt 'det finder vi ud af', selv om de ikke har opført sig helt efter bogen - at skolen tager fat om problemet, hvis elever oplever at blive behandlet uværdigt, er ensomme eller har svært ved at klare uddannelsen”.

Mobning

Karin Villumsen gør opmærksom på, at mobning ikke kun er noget, der sker i grundskolen, selv om det desværre ofte er holdningen blandt både elever og ansatte på ungdomsuddannelser: ”Det er en myte. Mobning forekommer også på en ungdomsuddannelse,

hvor det i nogle tilfælde kan skjule sig i eller ligge i forlængelse af en hård og lidt rå omgangstone, og at det er legitimt at drille på en grov måde. I andre tilfælde kan mobning og de manglende tiltag imod det være skjult bag en holdning om, at man skal klare sig selv og selv tage ansvar for egen situation. Man er ikke længere barn og sårbar. Men unge og voksne er også sårbare over for mobning. Den skjulte mobning kan, blandt andre faktorer, være årsag til at unge er ensomme, stille eller aggressive eller har andre personlige og sociale problemer. Derfor er det vigtigt, at ungdomsuddannelserne anerkender, at mobning finder sted, og at det skal tages lige så alvorligt som fysiske overgreb og vold. Det kræver viden om mobning og metoder til at forebygge og løse de sociale problemer omkring mobning”.

For dårlige lokaler

De fysiske rammer, som et uddannelsessted kan byde på, spiller også en rolle:

”Jeg tvivler ikke på, at de fleste skoler gerne vil hjælpe med et godt miljø, men det er et spørgsmål om, at der ikke er penge”

Tobias, ekspertgruppen

”Nogle steder beklager eleverne sig, fordi faglokalerne eller materialerne ikke er gode nok. Det får dem til at føle, at de ikke bliver taget alvorligt eller højt nok prioriteret”, påpeger Karin Villumsen.

Omvendt oplever nogle uddannelsessteder, at man strækker sig langt for fx at efterkomme ønsker om gode pause miljøer, kun for at opleve, at eleverne behandler dem respektløst:

”For at dæmme op for det, må man tage eleverne med på råd, få dem til at hjælpe med indretningen og fra starten gøre dem deres ansvar klart. Fungerer det ikke, skal der følges op med dialog og foranstaltninger, så det er tydeligt for de unge, at de betragtes som ansvarlige og ligeværdige mennesker”. ■

GENTRALE ANBEFALINGER FRA DGUM

- Sørg for forventningsafstemning mellem elever og skole.
- Inddrag eleverne fra skolestart – og bliv ved.
- Skab traditioner – fester, konkurrencer, sportsstævner.
- Tag ud af huset – træk på det lokale netværk.
- Hav en plan for konfliktløsning – elevcoach kan fungere godt.
- Forebyg og spot ensomhed – skab fællesskabsmiljøer og tag fat om ensomhed.
- Grib ind over for mobning – gør brug af samtaler, aftaler, coaching og opfølgning.

FAKTA OM UNGDOMSUDDANNELSE

■ **Top og bund**

Kommunerne nord for København har den højeste andel af unge, der uddanner sig. Den nyeste fremskrivning viser, hvor mange der forventes at have uddannelse 25 år efter, at de afsluttede 9. klasse i 2008.

I Hørsholm og Lyngby-Taarbæk forventes 88 procent at gennemføre en ungdomsuddannelse – mod et landsgennemsnit på knap 81 procent.

I udkantsområderne, visse forstadskommuner og små ø-kommuner, er uddannelsesniveaet lavest. Det gælder blandt andet Ishøj, Samsø og Brøndby, hvor mellem 72-74 procent af de unge forventes at få en ungdomsuddannelse.

Kilde: Undervisningsministeriet

”Der er brug for, at man stoler mere på eleverne. Giver dem lidt mere bevægelsesfrihed, så man kan opleve, at skolen er ens egen og ikke systemets”

Laura, ekspertgruppen

SAMMEN OM DE UNGES MULIGHEDER

UNGE PÅ TVÆRS

EN BEDRE FOLKESKOLE
ER HELT NØDVENDIG

Dansk Erhverv har længe efterspurgt mere uddannet arbejdskraft og er glade for udsigten til at få det. For at få 95 procent til at gennemføre en ungdomsuddannelse er det nødvendigt at sætte kraftigt ind i folkeskolen, mener organisationen ifølge underdirektør **Stine Pilegaard Jespersen**.

”De unge, der forlader folkeskolen uden de grundlæggende kompetencer, er i stort omfang de samme unge, som skubbes videre til erhvervsskolerne, hvor de ofte falder fra. Det er med til at give erhvervsskolerne et dårligt omdømme, at de på den måde bliver gjort til laveste fællesnævner”, konstaterer Stine Pilegaard Jespersen.

”Det er bestemt ikke hensigtsmæssigt, for erhvervsskolerne uddanner hele 40 procent af en årgang, og der er i høj grad brug for unge med erhvervsuddannelser på arbejdsmarkedet.”

Hun peger derfor på niveauet efter folkeskolen som den største udfordring i forhold til at nå regeringens mål om at få 95 procent af en ungdomsårgang til at gennemføre en ungdomsuddannelse - et mål, som Dansk Erhverv er enig i:

”Der er behov for et generelt højere kompetence- og uddannelsesniveau i arbejdsstyrken, hvis Danmark skal kunne stå distancen i den globale konkurrence”, siger Stine Pilegaard Jespersen, der særligt er bekymret over, at så mange forlader folkeskolen uden at have de grundlæggende almene færdigheder på plads.

”I dag er mere end halvdelen af eleverne med anden etnisk baggrund funktionelle analfabeter – og totalt set er det hver sjette elev. Det er oplagt, at det er vanskeligt at gennemføre en ungdomsuddannelse på den baggrund”, siger Stine Pilegaard Jespersen.

Derfor ser Dansk Erhverv meget positivt på regeringens ambition om en bedre folkeskole og det såkaldte 360 graders serviceeftersyn, der er sat i gang. ■

GENTRALE ANBEFALINGER FRA DANSK ERHVERV

- **Bedre resultater i folkeskolen skal opnås med mere professionel skoleledelse, fuld undervisningstid, ved at gøre det mere attraktivt at være lærer, ved øget differentiering af undervisningen og nye læringsformer.**
- **Uddannelserne skal gøres mindre boglige og mere praksisorienterede, så de også appellerer til drengene.**
- **Kommunerne skal have pligt til at sikre, at der er tilbud til alle unge, som ikke er uddannelsesparate efter folkeskolen.**
- **Frafaldet på ungdomsuddannelserne er for stort. Det skal der gøres noget ved via bedre resultater i folkeskolen, bedre vejledning og mere fokus på fastholdelsesinitiativer.**

”Det der er nederen, er at samfundet ser på produktion som noget nederen. Det er meget mere værdsat, at man sidder og skriver en eller anden afhandling”

Tobias, ekspertgruppen

FAKTA OM UNGDOMSUDDANNELSE

■ Med og uden uddannelse

Over 95 procent af de unge, der for godt 15 år siden var færdige med grundskolen, gik i gang med en uddannelse. Nu hvor de unge er blevet voksne – 31 år i gennemsnit – har kun 78 procent af dem dog gennemført en ungdomsuddannelse. Mellem hver fjerde og femte har altså grundskolen som eneste uddannelse. Blandt dem, der har fået en uddannelse, ligger den disponible indkomst på 209.000 kr., mens de ufaglærte har 170.000 kr. årligt at gøre godt med (2009-niveau).

■ Andele der får en ungdomsuddannelse:

Piger med dansk baggrund: 84 procent.

Drenge med dansk baggrund: 79 procent.

Piger med anden etnisk baggrund: 77 procent.

Drenge med anden etnisk baggrund: 65 procent.

■ Social arv

Fire faktorer gør sig ofte gældende for unge, der ikke får en uddannelse:

- Forældrene har ingen uddannelse ud over grundskolen.
- Forældrene er skilt.
- Forældrene er på førtidspension/kontanthjælp.
- Familien bor i almennyttig bolig.

Især den første faktor synes at have stor betydning og går igen hos halvdelen af de unge, der ikke får uddannelse. Specielt slår denne tendens hårdt igennem hos drenge af anden etnisk herkomst.

Kilde: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd

UNGE PÅ TVÆRS

DET SKAL VÆRE FEDT AT GÅ I SKOLE

Børnerådets ekspertgruppe tæller et udpluk af dem, det hele handler om. Den består af unge, som tidligere er droppet ud af en eller flere ungdomsuddannelser. De unge anbefaler bl.a. bedre erhvervsskoler, mere personlig vejledning og bedre tid til valg af uddannelse.

Som aftenen skrider frem, synker det drastisk i slikskålene og sodavandsflaskerne, der står spredt på mødebordet. Syv unge har sagt ja til at bruge deres fritid på at komme med løsningsforslag til det problem, de alle har markante meninger om, og selv har haft inde på livet: frafald på ungdomsuddannelserne.

”Politikerne har alt for travlt med at presse os unge igennem uddannelse. Giv os tid til at finde ud af, hvad vi vil! Det er i sidste ende også det bedste for arbejdsmarkedet”, siger Kirstine, der selv først har fundet ud af det efter nogle forsøg men nu er i gang med Ernæring og Sundhed på University College Sjælland.

Sarah, der er i gang med at uddanne sig til smørrebrødsjomfru på Hotel- og Restaurantskolen, er helt enig:

”Ved at stresse de unge til uddannelse opnår politikerne bare, at der sidder en masse elever rundt om og forstyrrer undervisningen. De er ikke parate, de skulle have haft lov til at slibe kanter af

et andet sted. Hvis de får mere tid, får de også flere succesoplevelser, og så dropper de ikke så let ud”.

Bedre erhvervsskoler

Frafald er især et problem for erhvervsskolerne, og gruppens medlemmer er helt enige om, at skolerne skal gøres mere attraktive.

De peger på, at de mange brud i erhvervsuddannelserne, som veksler mellem skoleophold og praktik, gør det svært at få et godt socialt sammenhold og ordentlige vilkår for medinddragelse gennem fx elevråd. Desuden er de unges erfaring, at de fysiske rammer også gør det svært at lære hinanden at kende.

”Der er generelt meget bedre forhold på gymnasierne. På erhvervsskolerne er der ingen steder at opholde sig i pauserne. Vi vandrer rundt, uden noget at give os til. Der er også alt for få sociale arrangementer”, lyder det samstemmende.

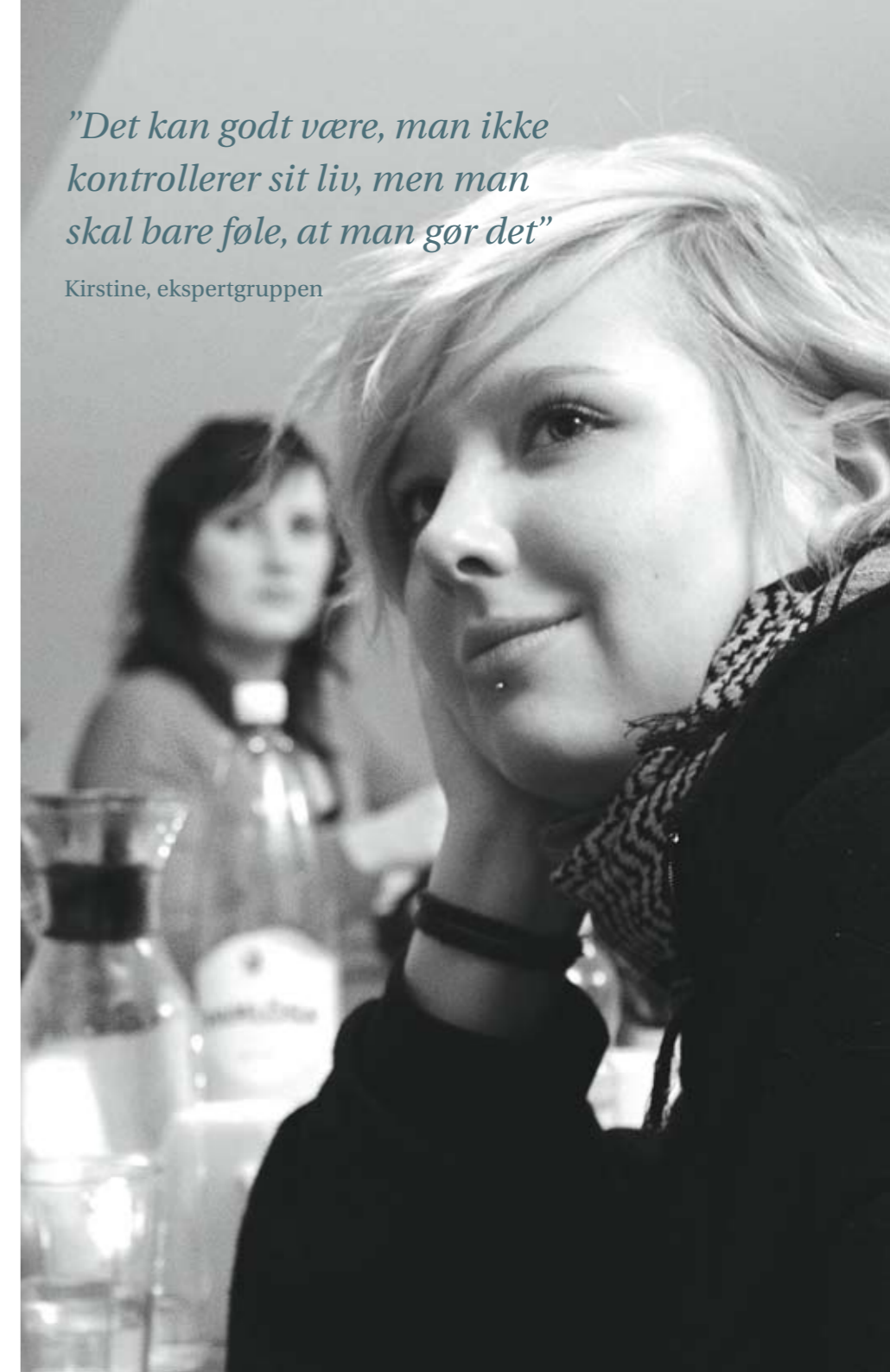
Gruppen ønsker sig aktivitetsmuligheder som bordtennis, boldbaner ved skolerne og hyggelige steder at slå sig ned - eller et skolebibliotek, der har lange åbningstider. Bedre rammer vil skabe grundlag for, at flere bliver hængende og skaber liv på skolen, også uden for undervisningstiden.

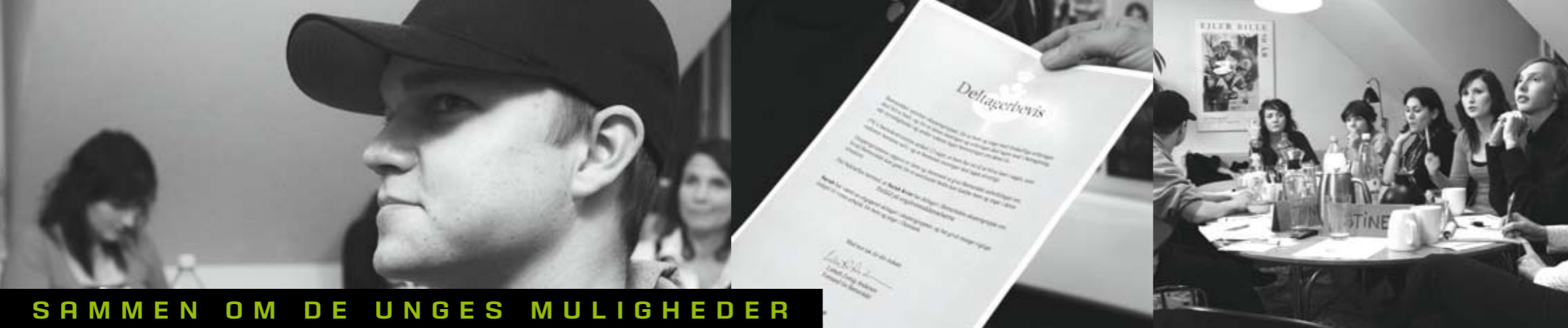
Tobias, der nu er færdiguddannet smed, erklærer, at han havde ”verdens bedste lærer”. En af de ting han gjorde, var at indføre obligatorisk, fælles morgenbord en gang imellem. Sådan sørgede han for, at eleverne blev rystet sammen. Også andre i ekspertgruppen har oplevet fælles morgenmad som et godt, tilbagevendende arrangement, hvor de let faldt i snak med andre elever. Desuden får morgenbordet flere til at møde op.

De materialer, der bruges i undervisningen, er også et ømt punkt, som får mange i ekspertgruppen til at ytre sig. For dårlige, for få og ikke tidssvarende materialer har de fleste erfaringer med. Et af de unges eksempler er, at halvdelen af gartnerereleverne på en

”Det kan godt være, man ikke kontrollerer sit liv, men man skal bare føle, at man gør det”

Kirstine, ekspertgruppen

SAMMEN OM DE UNGES MULIGHEDER

skole måtte holde fri, fordi der ikke var havefliser nok, til at alle kunne lære at lægge dem på en gang.

Stop gymnasiehysteriet

Hvis flere unge skal vælge - og holde fast i - en erhvervsuddannelse, må der gøres noget ved det, som ekspertgruppens medlemmer betegner som 'gymnasiehysteriet'.

Tobias husker tydeligt, hvordan man i folkeskolens afgangsklasser blev erklæret egnet eller ikke-egnet til gymnasiet:

”Det er sygt ondt at gøre sådan noget ved unge. Alle elever skulle absolut have at vide, om de var egnet eller ikke til gymnasiet - det var det, der var fokus på, ikke hvad man ellers kunne”.

Det er en holdning, som en del af ekspertgruppen også har mødt hos deres forældre, som fortsat betragter gymnasiet som den åbne dør til fremtiden og ikke har blik for andre muligheder. Og det skyldes til dels, at forældregenera-

tionen ikke kender nok til de forskellige muligheder, der er i dag, mener de unge:

”Forældre bør have undervisning i, hvilke ungdomsuddannelser, der findes i dag. For hvordan skal de vejlede deres børn, når de ikke selv kender til mulighederne?”, spørger Jørgen, der har været i gang med htx et par gange, men i øjeblikket går på Roskilde Produktionsskole.

Personlig vejledning

Bedre og mere personlig vejledning fra de professionelle vejledere efterspørges af alle i ekspertgruppen. De peger også på, at det er vigtigt, at unge om nødvendigt kan blive vist videre til gratis psykologhjælp, så de ikke mister modet på uddannelse på grund af psykiske problemer. Det har et par af dem oplevet.

Hvis den type problemer skal opda- ges, kræver det en både tilgængelig og mere personlig vejleder, der også kan følge de unge på tværs af uddan-

nelserne eller på tværs af kommune- skel, mener de unge. De har oplevet, at vejledningen var mere tilfældig og skiftende.

Blandt andet fortæller Laura, der også går på Roskilde Produktionsskole, at hun slet ikke var klar over, at hun havde en uddannelsesvejleder, før hun blev ringet op, da hun var droppet ud af gymnasiet:

”Det var en god oplevelse at få hjælp. Men jeg ville godt have vidst noget før, at jeg havde sådan en vejleder at trække på”.

Flere i gruppen har haft positive oplevelser med vejledere, blandt andre Kristina der ligesom Laura droppede ud af gymnasiet:

”Derhjemme havde de svært ved at forstå det, men UU-vejlederen tog mig alvorligt og hjalp mig til at holde fast i, at produktionsskole var et bedre valg for mig her og nu”.

Netop at blive taget alvorligt og opfat- tet som et helt menneske, i stedet for at blive udsat for det, de unge kalder for 'samlebåndvejledning', er de syv unge meget optaget af. Maibritt, der med besvær klarede at komme igen- nem gymnasiet og i øjeblikket er på kontanthjælp, havde en negativ ople- velse, allerede da hun på 6. klassetrin var til den første vejledning i sin folke- skole:

”Jeg blev spurgt af vejlederen, hvad jeg ville med resten af mit liv, men det anede jeg da ikke. Jeg fik besked på at se at finde ud af, hvilken uddannelses- vej jeg ville vælge - og at det valg ville få konsekvenser for hele min fremtid. Det var jeg slet ikke parat til. Det var virkelig ubehageligt”. ■

Se ekspertgruppens anbefalinger på hæftets bagside.

95-procent-målsætningen

Det er regeringens mål, at alle unge skal have en ungdomsuddannelse. Konkret er målet, at mindst 85 procent af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdoms- uddannelse i 2010 og mindst 95 pct. i 2015.

Ungepakke 1: 5000 nye praktikpladser

I maj 2009 indgik regeringen, Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og Radikale Venstre aftale om en praktikpladspakke, som blandt andet indeholdt tredobling af præmie og bonus til virksomheder, der indgår nye uddannelsesaftaler i 2010.

I juni 2009 fulgte en aftale om udvidelse af skolepraktikken i 2009 med 1.500 ekstra pladser.

Staten øgede elevindtaget i 2009 med 10 pct. i forhold til året før, og det indgår i kommunaftalen for 2010, at kommuner og regioner har en fælles forpligtelse til at oprette flere praktikpladser.

Der afsættes ekstraordinært i alt ca. 1,35 mia. kr. i 2010-2012 på praktikplads- området til at skaffe op til 5.000 flere nye praktikpladser i 2010.

Ungepakke 2: Flere 15-17årige i uddannelse og job

Ungepakke 2 er en del af finanslovsaftalen, som regeringen, Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og Radikale Venstre indgik den 5. november 2009.

Pakken består af en stribe initiativer. Nogle af de vigtige er:

- Alle 15-17årige skal følge en uddannelsesplan, og kommunen skal følge op på den.
- Vejledningen udvides med vurdering af uddannelsesparathed. De unge skal også vejledes bedre i overgangen til ungdomsuddannelse. E-vejledning øges.
- Etablering af kommunale tilbud for de 15-17årige, der ikke er uddannelsesparate.
- Mentorordninger for særligt udsatte udvides.
- Styrket samarbejde mellem Ungdommens Uddannelsesvejledning, uddannelses- institutioner og jobcentre om 15-17årige.
- Jobcentre skal være mere aktive over for de unge under 30 år, blandt andet med tilbud om virksomhedspraktik, vejledning, opkvalificering og mentorstøtte.

Kilde: Finansministeriet

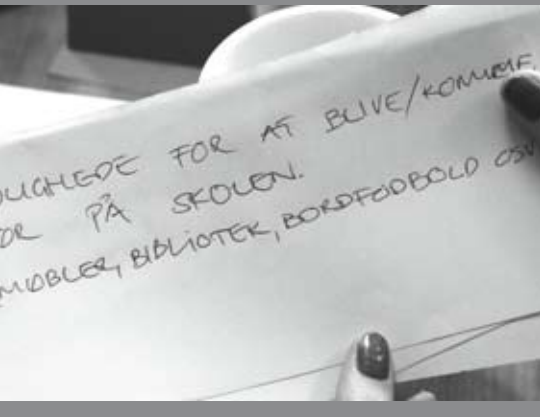

ANBEFALINGER FRA BØRNERÅDETS EKSPERTGRUPPE

Ekspertgruppen består af unge, der har personlige erfaringer med frafald. På tre møder i Børnerådet har de diskuteret forskellige forhold og problematikker og er til slut nået frem til følgende tre indsatsområder med konkrete anbefalinger, som kan hjælpe unge i uddannelsesuniverset.

Om vejledningen

- Der bør være færre personer pr. vejleder, og vejledningen skal være mere personlig. Den enkelte unge skal følges af samme vejleder, også ved uddannelsesskift og på tværs af kommuner.
- Vejledningen skal have fokus på den enkelte, slut med samlebandsvejledning.
- Politikerne skal stoppe med at presse unge gennem uddannelse. Trivsel er vigtigere end pæne statistikker.
- Vejledningen i folkeskolen skal omhandle alle typer af ungdomsuddannelse – ingen af mulighederne skal favoriseres eller diskrimineres. Forældre skal også oplyses, fx gennem forældremøder.
- Det skal være lettere for eleverne at få psykologhjælp. Og hjælpen skal være gratis.

Om forhold på skolen

- Elevrådene skal anerkendes og respekteres og sikres reel indflydelse, når der træffes beslutninger af betydning for eleverne.
- Rammerne for det sociale liv skal optimeres, fx gennem adgang til skolen uden for undervisningen og flere pausefaciliteter.
- Underviserne skal uddannes til at se de unge som hele personer, ikke kun som elever.
- Skolerne skal prioritere det sociale fællesskab, fx ved flere fester og sociale arrangementer.
- Indkøb af materialer og udstyr til undervisningsbrug skal prioriteres højere, så det matcher arbejdslivet.

Om forhold uden for skolen

- Virksomheder skal tvinges til at tage lærlinge, så uddannelsesgarantien bliver reel.
- Højere SU og lærlingeløn.
- Bedre og billigere offentlig transport til uddannelsessteder.
- SU skal gøres uafhængig af forældres indkomst, når man er udeboende.
- Flere og billigere ungdomsboliger tæt på uddannelsesstederne.

© Børnerådet 2010

Tekst: Birgitte Rabo

Grafisk tilrettelægning: Oktan, Peter Waldorph

Foto: Jeppe Carlsen, Lars Feldballe

Tryk: Rosendahl-Schultz

ISBN: 87-90946-54-5